

наук : 12.00.02 / І. П. Окулич. — М. : РГБ, 2003. — 216 с.

2. Хатюшенко О. М. Адміністративно-правовий статус державного службовця : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / О. М. Хатюшенко. — М. : РГБ, 2003. — 189 с.

3. Мельник О. Адміністративно-правова регламентація статусу посадової особи митної служби України // Проблеми адміністративного права. — 2009. — № 7. — С. 50–55.

4. Лаврінчук І. П. Обставини встановлення правового статусу державного службовця // Право України. — 1999. — № 9. — С. 99–102.

5. Стратегія реформування системи державної служби в Україні : затв. Указом Президента України від 14.04.2000 р. № 599/2000 // Урядовий кур'єр. — 2000. — 19 квіт.

6. Шервуд Р. Рузвельт и Гопкинс глазами очевидца. Т. 1 : пер. с англ. / Р. Шервуд. — М. : ИЛ, 1958.

7. Про затвердження Положення про помічника-консультанта народного депутата України : затв. Постановою Верховної Ради України (із змінами і доповненнями) № 379/95-ВР від 13.10.1995 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № 37. — Ст. 283.

8. Охотский Е. В. Государственная служба в парламенте. Отечественный и зарубежный опыт / Е. В. Охотский. — М. : Моск. гос. ин-т междунар. отношений «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2002. — 400 с.

9. Ткачук О. І. Обмеження, які пов'язані із професійною діяльністю посадових осіб митних органів // Адвокат. — 2007. — № 6 (81).

УДК 347.633

К. Березовська,

аспірантка кафедри цивільно-правових дисциплін економіко-правового факультету
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

ПРАВОВІ ПЕРЕШКОДИ НА ШЛЯХУ РОЗВИТКУ УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ — ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ІНОЗЕМЦЯМИ

Сімейний кодекс України (далі — СК України) встановлює принцип забезпечення державою пріоритету сімейного виховання дитини (ч. 3 ст. 5). На жаль, на сьогодні в Україні налічується значна кількість дітей, які існують поза сім'єю — безпритульних дітей, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які проживають в інтернатних закладах [1]. Найприйнятнішою формою влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, вважають усиновлення. В Україні вимоги законодавства щодо усиновлення дітей грома-

дянами України та іноземними громадянами дещо різняться.

Окремі проблеми законодавчого регулювання усиновлення були предметом дисертаційних досліджень О. О. Грабовської, Ю. В. Деркаченко, Л. М. Зілковської, Т. А. Стоянової [2–5], висвітлювалися в окремих публікаціях. Однак багато проблемних питань законодавчого регулювання усиновлення дітей іноземними громадянами, причин непопулярності цієї форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, залишаються досі не вирішеними.

Систему вітчизняного законодавства про усиновлення дітей іноземними громадянами складає низка законодавчих актів, основними з яких є: СК України, закони України «Про охорону дитинства», «Про міжнародне приватне право», Постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 905 «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей», нормативно-правові акти галузевих міністерств, міжнародно-правові акти [6–12]. Норми цих нормативно-правових актів містять певні суперечності, які не сприяють належному функціонуванню інституту усиновлення в Україні.

Метою цієї статті є аналіз чинного законодавства у сфері усиновлення дітей — громадян України усиновлювачами — громадянами інших держав, виявлення правових перешкод у здійсненні усиновлення та вироблення пропозицій щодо удосконалення чинного законодавства.

Практика усиновлення (удочеріння) українських дітей іноземними громадянами в Україні не набула значного поширення. За останні роки кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які були усиновлені іноземцями, стає все меншою. Так, у 2005 р. було усиновлено 2110 дітей, у 2007 р. — 1670 дітей, у 2008 р. — 1587 дітей, у 2009 р. — 1428 дітей, у 2010 р. — 1202 дитини [13].

Водночас, як зазначають міжнародні експерти, в Україні розвинена практика викрадення дітей, використання альтернативних державним каналів для здійснення незаконного усиновлення. Так, зокрема, вважає член Парламентської асамблеї Ради Європи Рут-Габі Вермот-Мангольд (Швейцарія) у своїй доповіді, яка ґрунтується на інформаційних поїздках до України і Молдови [14]. І ми не можемо не надавати значення цій думці.

Очевидно, що такий стан зумовлений передусім недосконалістю чинного законодавства. Усиновлення дітей іноземцями покликано вирішити таку

серйозну проблему, як безпритульність та сирітство дітей, за умови повного дотримання їх прав та інтересів, а тому законодавство України, що врегульовує цю сферу суспільних відносин, має бути бездоганим.

Частина 1 ст. 283 СК України встановлює, що усиновлення іноземцем в Україні дитини, яка є громадянином України, здійснюється на загальних підставах, встановлених главою 18 цього Кодексу. Водночас ч. 1 ст. 69 Закону України «Про міжнародне приватне право» встановлює, що усиновлення та його скасування регулюються особистим законом дитини та особистим законом усиновлювача. Таким чином, до загальних вимог, які висуваються для здійснення усиновлення іноземною особою дитини-громадянина України, додаються вимоги законодавства країни, громадянином якої є потенційний усиновлювач. На нашу думку, це застереження має бути відображене у ст. 283 СК України.

В Україні усиновлювачі — громадяни України мають пріоритет перед іноземними громадянами, які бажають стати усиновлювачами. В цій частині вітчизняне законодавство повністю відповідає основоположним принципам міжнародного права. Так, п. «b» ст. 21 Конвенції ООН про права дитини визначає, що усиновлення в іншій країні може розглядатися як альтернативний спосіб догляду за дитиною, якщо дитина не може бути передана на виховання або в сім'ю, яка могла б забезпечити її виховання або усиновлення, і якщо забезпечення якогось придатного догляду в країні походження дитини є неможливим [10]. А ч. 7 ст. 24 Закону України «Про охорону дитинства» встановлює, що усиновлення дитини, яка є громадянином України, іноземними громадянами провадиться, якщо були вичерпані всі можливості щодо передачі під опіку, піклування, на усиновлення чи виховання в сім'ї громадян України. Це пояснюється тим, що за такого усиновлення дитина і батьки належать до однієї історико-етнічної або етнічно спорідненої спільноти, мають єдину на-

ціональну мову, культуру. Мало хто з усиновлювачів-іноземців сприятиме збереженню дитиною своєї етнічної ідентичності, мовної, культурної, релігійної самобутності. На нашу думку, має бути вироблена «культура усиновлення», причому як на національному рівні, так і на міждержавному.

При усиновленні дітей — громадян однієї країни усиновлювачами з іншої і усиновлені, і усиновлювачі стикаються з багатьма проблемами, які складно вирішити. Практичний досвід показує, що діти, які були усиновлені громадянами іншої держави, повинні справитися з проблемами вивчення іншої мови, набуття навичок та знань, які дозволять їм прилаштуватись не тільки до сім'ї, а й до нової культури і країни. Усиновлювачі також повинні вирішити низку проблем, пов'язаних із вихованням, освітою дитини, яких не мають біологічні батьки або усиновлювачі країни походження дитини. В такій сім'ї досить складним є співіснування різних культурних, релігійних, історико-культурних поглядів та переконань, етнічних традицій та уподобань.

Вважаємо, що збереженню дитиною своєї етнічної ідентичності мають сприяти вітчизняні і міжнародні нормативно-правові акти. На нашу думку, слід підкорегувати норми чинного законодавства, які регламентують таємницю усиновлення щодо усиновлення, яке здійснюється усиновлювачами — громадянами інших країн. Принаймні це стосується дітей старшого віку, тих, які можуть висловити свою думку щодо здійснюваного усиновлення. З цією метою мають бути внесені зміни до ст. 227 СК України — усиновлювач-іноземець не має права приховувати факт усиновлення від дитини, яка ним усиновлена. Водночас норма про те, що усиновлювач має право вимагати нерозголошення цієї інформації особами, яким у зв'язку з виконанням службових обов'язків доступна інформація щодо усиновлення, має залишатися сталою. При цьому зауважимо, що міжнародні нормативно-правові акти не містять вимог щодо дотримання таємниці усиновлення.

Однією з позитивних норм, які стримують зловживання у сфері усиновлення іноземними громадянами є норми про заборону посередницької, комерційної діяльності щодо усиновлення дітей (ч. 1 ст. 216 СК України, ч. 10 ст. 24 Закону України «Про охорону дитинства»). Всім відомі випадки зловживань з боку усиновлювачів-іноземців щодо усиновлених дітей-громадян Росії, яка свого часу ратифікувала Конвенцію про захист дітей та співробітництво у галузі міждержавного усиновлення від 29 травня 1993 р. [11]. На щастя в Україні Проект Закону про приєднання до Конвенцій про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення не було прийнято, оскільки її норми суперечать чинному законодавству [15].

Однак підзаконні нормативно-правові акти, прийняті останнім часом, суперечать чинному законодавству в частині заборони посередницької діяльності у сфері усиновлення, а також іншим положенням не тільки вітчизняного законодавства, а й міжнародно-правовим актам.

Так, абз. 1 підп. 3 п. 33 Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей від 8 жовтня 2008 р. № 905 та п. 3 Порядку та умов прийому громадян України, які проживають за межами України, та іноземців, які бажають усиновити дитину в Україні, для подання ними справ від 17 листопада 2011 р. встановлюється вимога щодо подання заявником (іноземцем, який бажає усиновити дитину в Україні) до Міністерства соціальної політики України висновку компетентного органу країни проживання, який підтверджує можливість заявників бути усиновлювачами, з урахуванням рекомендацій щодо кількості, віку та стану здоров'я дітей, яких вони можуть усиновити [9, 16].

Однак ч. 1 ст. 13 Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої) забороняє обмеження законом числа дітей, які можуть бути усиновлені одним усиновлювачем.

На нашу думку, достатнім є подання кандидатом в усиновлювачі висновку

компетентного органу країни проживання, який містить інформацію про адресу, житлово-побутові умови (кількість спальних кімнат, наявність умов для проживання дитини), біографічні дані, склад сім'ї (кількість осіб, які проживають разом із заявником, ступінь родинного зв'язку, наявність власних дітей), ставлення заявників до усиновлення. А питання про кількість дітей не повинно ставитися.

Крім цього, аналізовані вище вітчизняні підзаконні нормативно-правові акти допускають можливість отримання висновку від компетентного органу країни проживання, який підтверджує можливість заявників бути усиновлювачами. При цьому застерігається, якщо висновок видано недержавним органом, до нього додається копія ліцензії на провадження таким органом діяльності, пов'язаної з усиновленням [9, 16].

Однак всі розвинені країни передбачають здійснення усиновлення всередині країни тільки державними органами — адміністративними або судовими. Це відповідає п. «а» ст. 21 Конвенції ООН про права дитини, яка закріплює, що держави-учасниці, які визнають і/чи дозволяють існування системи усиновлення, забезпечують, щоб найкращі інтереси дитини враховувалися у першочерговому порядку, і вони забезпечують, щоб усиновлення дитини дозволяли лише компетентні власті, які визначають згідно з застосовуваними законом і процедурами та на підставі всієї інформації, що має відношення до справи і достовірна, що усиновлення допустимо з огляду на статус дитини щодо батьків, родичів і законних опікунів і що, якщо потрібно, зацікавлені особи дали свою усвідомлену згоду на усиновлення на підставі такої консультації, яка може бути необхідною. Тобто усиновлення всередині будь-якої країни не передбачає такого учасника відносин з усиновлення, як недержавні органи, навіть вони мають ліцензії на провадження діяльності, пов'язаної з усиновленням. Це встановлено і ст. 3 Європейської конвенції про усиновлення дітей (переглянутої) — усиновлення є дійс-

ним лише за умови, що його здійснено рішенням суду або адміністративного органу (далі — компетентний орган).

В Україні, як і в більшості розвинених країн, тільки державні органи уповноважені збирати, зберігати та використовувати інформацію щодо правового статусу дітей та кандидатів в усиновлювачі. Натомість нератифікована Україною Конвенція ООН про захист дітей та співробітництво у галузі міждержавного усиновлення передбачає можливість не тільки центральним органам держав здійснювати зазначені дії, а іншим організаціям, належним чином уповноваженим у своїй державі. Таким чином, ця Конвенція суперечить не тільки національному законодавству, а й іншим міжнародно-правовим актам. Однак ці організації не підтверджують свої повноваження у країні походження дитини, яка може бути усиновленою.

На нашу думку, інформацію щодо усиновлювачів мають надавати лише державні органи влади країн, громадянами яких є кандидати в усиновлювачі.

Роблячи більш сприятливими умови для усиновлення дітей-громадян України іноземними усиновлювачами, не слід забувати про дотримання прав та інтересів дітей, про забезпечення реалізації державними органами України своїх прав та обов'язків щодо нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей.

У 2011 р. законодавче регулювання усиновлення зазнало принципових змін. З прийняттям 19 травня 2011 р. Закону України «Про внесення змін до Сімейного кодексу України щодо особливостей усиновлення окремих категорій дітей» з СК України було виключено норми, які дозволяли бути усиновлювачам особам без громадянства [17]. Ці зміни відповідають найкращим інтересам дитини та зменшують можливі ризики щодо порушення її прав з боку зазначених осіб у забезпеченні її життєздатності та здоров'я, сприяють нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей закордонними дипломатичними та консульськими установами України.

Однак за чинного формулювання ч. 1 ст. 69 Закону України «Про міжна-

родне приватне право» можливість бути усиновлювачами осіб без громадянства існує й сьогодні. Так, цією статтею передбачено, якщо усиновлювач — подружжя, яке не має спільного особистого закону, то застосовується право, що визначає правові наслідки шлюбу. Зазначені суперечності між двома законами мають бути усунені шляхом внесення змін до Закону України «Про міжнародне приватне право», якими слід виключити можливість бути усиновлювачами особам без громадянства.

Ще однією проблемою, яка виникає у зв'язку з усиновленням дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, усиновлювачем-іноземцем є неможливість проконтролювати подальшу долю усиновленої дитини, яка проживає за межами України. Міністерством закордонних справ України 17 листопада 2011 р. видано наказ № 337, яким затверджено Правила ведення закордонними дипломатичними установами України консульського обліку громадян України, які постійно проживають або тимчасово перебувають за кордоном, та дітей — громадян України, усиновлених іноземцями або громадянами України, які постійно проживають за кордоном [18]. Метою цього нормативно-правового акта є відслідкування місця перебування усиновленої дитини за кордоном. Однак ці правила не передбачають здійснення контролю за умовами життя і виховання усиновлених дітей в сім'ях усиновлювачів-іноземців, а також не передбачають санкцій, які можуть бути застосовані до недбайливих усиновлювачів.

Нагадаємо, що п.п. «с», «d», «e» ст. 21 Конвенції ООН про права дитини встановлюють, що держави-учасниці забезпечують, щоб у випадку усиновлення дитини в іншій країні застосовувалися такі самі гарантії і норми, які застосовуються щодо усиновлення всередині країни; вживають всіх необхідних заходів з метою забезпечення того, щоб у випадку усиновлення в іншій країні влаштування дитини не призводило до одержання невинуватих фінансових вигод, пов'язаних з цією особою; спри-

ють у необхідних випадках досягненню цілей цієї статті шляхом укладення двосторонніх і багатосторонніх домовленостей або угод та намагаються на цій підставі забезпечити, щоб влаштування дитини в іншій країні здійснювали компетентні власті чи органи. Однак ці норми Конвенції можна вважати частково реалізованими.

Так, ст. 24 Закону України «Про охорону дитинства» надає переважне право серед інших іноземних громадян на усиновлення дитини, яка є громадянином України, іноземним громадянам країн, які уклали міжнародні договори з Україною про усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. На нашу думку, усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, має бути дозволене тільки тим іноземним громадянам, які є громадянами тих країн, які уклали міжнародні договори з Україною про усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Підсумовуючи, слід зауважити, що непопулярність такої форми влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, як усиновлення іноземцями, зумовлюється недосконалістю вітчизняного законодавства.

Проблеми законодавчого регулювання усиновлення дітей — громадян України іноземцями не обмежуються зазначеними. Додаткового дослідження потребують проблеми здійснення контролю над подальшою долею усиновленої дитини, яка проживає за межами України.

Ключові слова: усиновлення, усиновлення іноземцями, діти-сироти, діти, позбавлені батьківського піклування.

Стаття присвячена розгляду проблемних питань законодавчого регулювання усиновлення дітей — громадян України іноземними громадянами. На підставі аналізу чинного законодавства доводиться необхідність уніфікації вимог щодо процедури усиновлення.

Стаття посвячена рассмотрению проблемных вопросов законодательного регулирования усыновления детей — граждан Украины иностранными гражданами. На основе анализа действующего законодательства доказывается необходимость унификации требований к процедуре усыновления.

The article is devoted to problematic issues about legal regulation of children adoption who are citizens of Ukraine by foreign citizens. Based on the analysis of current legislation the necessity at unification of requirements for the adoption procedure is proved.

Література

1. Карпачова Н. І. Стан дотримання Україною міжнародних стандартів у галузі прав і свобод людини : спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з нагоди 60-річчя Загальної декларації прав людини // Право України. — 2009. — № 1. — С. 40–43.
2. Зілковська Л. М. Правове регулювання усыновлення в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Л. М. Зілковська. — К., 2002. — 20 с.
3. Деркаченко Ю. В. Реалізація міжнародно-правових норм у сфері міждержавного усыновлення дітей : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Ю. В. Деркаченко. — К., 2010. — 16 с.
4. Грабовська О. О. Особливості судочинства в справах про усыновлення (удочеріння) іноземними громадянами дітей, які проживають на території України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. О. Грабовська. — К., 2005. — 19 с.
5. Стоянова Т. А. Процесуальні особливості розгляду справ про усыновлення громадянами України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Т. А. Стоянова. — О., 2009. — 17 с.
6. Сімейний кодекс України № 2947-III 10 від січня 2002 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2947-14&nnew=1&p=1315996258193631>
7. Про охорону дитинства : Закон України № 2402-III від 26 квіт. 2001 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
8. Про міжнародне приватне право : Закон України № 2709-IV від 23 черв. 2005 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/про%20міжнародне%20приватне%20право>
9. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усыновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усыновлених дітей : Постанова Кабінету Міністрів України № 905 від 8 жовт. 2008 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-n/conv>
10. Конвенція про права дитини (Конвенція ратифікована постановою ВР № 789-XII від 27.02.91) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_021
11. Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усыновлення від 29.05.1993 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_365
12. Європейська конвенція про усыновлення дітей (переглянута) від 27.11.2008 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_a17
13. Захист дітей, які потребують особливої уваги суспільства : статист. зб. — К. : ДКС України. — 2011. — С. 12.
14. Комиссия по социальным вопросам ПАСЕ призывает соблюдать права ребенка при международном усыновлении и отвергает «право на ребенка» : пресс-релиз Пресс-службы Совета Европы 761(2007) [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Ради Європи. — Режим доступу : <http://www.coe.int/document-library/default.asp?urlwcd=https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1208407>
15. Про повернення на доопрацювання проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з приєднанням України до Конвен-

ції про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення : постановою Верховної Ради України № 3081-VI від 02.03.2011 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3081-17>

16. Про порядок та умови прийому громадян України, які проживають за межами України, та іноземців, які бажать усиновити дитину в Україні, для подання ними справ : наказ Міністерства соціальної політики України № 445 від 17.11.2011 р., зареєстровано в Міністерстві юстиції України 6 груд. 2011 р. за № 1406/20144 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1406-11&new=1>

17. Про внесення змін до Сімейного кодексу України щодо особливостей усиновлення

окремих категорій дітей : Закон України № 3381-VI від 19 трав. 2011 р. [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3381-17>

18. Про затвердження Правил ведення закордонними дипломатичними установами України консульського обліку громадян України, які постійно проживають або тимчасово перебувають за кордоном, та дітей — громадян України, усиновлених іноземцями або громадянами України, які постійно проживають за кордоном : наказ Міністерства закордонних справ України 17.11.2011 р. № 337, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 16 груд. 2011 р. за № 1458/20196 [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1458-11/conv/print1322206999248627>

УДК 347.1

О. Басай,

кандидат юридичних наук, голова Київського окружного адміністративного суду

СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ «ІДЕЇ ПРАВА», «ПРИНЦИПИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА» ТА «ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА»

Останнім часом у юридичній літературі все частіше підіймаються питання співвідношення понять «засади цивільного законодавства», «принципи цивільного права», «ідеї права» [1–3]. Проблема співвідношення цих категорій має не лише теоретичне, але й практичне значення, оскільки від того, в якому ступені те чи інше поняття конкретизує природну сутність права, залежить їхнє застосування у правозастосовчій практиці.

Проблеми принципів права досліджувались багатьма вченими як дореволюційного (І. А. Покровський, Г. Ф. Шершеневич, К. П. Побєдоносцев, Д. Й. Мейер та ін.), так і радянського (В. П. Грибанов, С. С. Алексєєв, О. С. Йоффе, О. О. Кра-

савчиков, С. Н. Братусь, А. М. Колодїй) і сучасного (О. Г. Комісарова, Н. П. Асланян, Г. В. Свердлик, О. А. Кузнецова, А. В. Луць, Є. О. Харитонов, Р. Б. Шишка та ін.) періодів розвитку правової науки. Проте, єдності з цього питання у наукових колах так і не було досягнуто, що обумовлює актуальність проведення подальших досліджень.

Отже, метою статті є визначення співвідношення категорій «ідея права», «принципи цивільного права» та «засади цивільного законодавства».

З введенням в новому ЦК України ст. 3 «Загальні засади цивільного законодавства» з'явилася підстава для розмежування підходів до регулюван-